

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาพฤติกรรมของประชาชนในเขตอำเภอเมืองลำพูนในการจัดการขยะ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งเนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วย

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย

2.3 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม

ความหมาย

การศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ ได้มีการให้ความหมายของคำว่า “พฤติกรรม” ดังนี้

อรุณ รักรธรรม (2540: 5) ได้ให้ความหมายของคำว่า พฤติกรรม คือ กิริยาอาการที่แสดงออก หรือเกิดปฏิกิริยาเมื่อเผชิญกับสิ่งภายนอก การแสดงออกนั้นอาจเกิดจากอุปนิสัยที่ได้สะสม หรือเกิดจากความเคยชินอันได้รับจากประสบการณ์และการศึกษาอบรมก็ตาม การแสดงออกนี้อาจเป็นได้ทั้งในรูปคล้อยตามหรือต่อต้านและอาจเป็นได้ทั้งคุณและโทษต่อเจ้าของพฤติกรรมเอง และต่อสิ่งแวดล้อมภายนอก

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2526: 35) กล่าวว่า พฤติกรรมมนุษย์นั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมทางจิตกับพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมที่เป็นพฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมทางจิต หรือพฤติกรรมภายใน ได้แก่ ความคิด ทักษะคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ฯลฯ จะทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมภายนอก

จากความหมายข้างต้น พอสรุปได้ว่า “พฤติกรรม” หมายถึง การกระทำของบุคคล โดยการแสดงออกมาภายนอก ซึ่งเรียกว่าพฤติกรรมภายนอก โดยมีพฤติกรรมทางจิตหรือพฤติกรรมภายใน ได้แก่ ทักษะคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ที่ผ่านการเรียนรู้ ประสบการณ์ เป็นตัวควบคุมพฤติกรรมที่แสดงออกสังเกตได้ภายนอก

กระบวนการพฤติกรรม

กระบวนการพฤติกรรม โดยกระบวนการพฤติกรรม จะมีขั้นตอนของกระบวนการเกิดพฤติกรรม 3 กระบวนการ ดังนี้ (วิมลสิทธิ์ หรยางกูร, 2526: 7 - 9)

1) กระบวนการรับรู้ (Perception) คือกระบวนการที่รับข่าวสารจากสภาพแวดล้อม โดยผ่านทางระบบประสาทสัมผัส

2) กระบวนการรู้ (Cognition) คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตที่รวมการเรียนรู้ การจำ การคิด กระบวนการทางทางจิตดังกล่าวย่อรวมถึงการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ จึงเป็นกระบวนการทางปัญหาพร้อมกันในกระบวนการรับรู้และกระบวนการรู้เกิดจากการตอบสนองทางด้านอารมณ์ (affect) กั้นกระบวนการรับรู้ กระบวนการรู้ และกระบวนการทางอารมณ์เป็นพฤติกรรมภายใน

3) กระบวนการพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม (Spatial behavior) คือ กระบวนการที่บุคคลมีพฤติกรรมเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ผ่านการกระทำสังเกตได้จากภายนอก เป็นพฤติกรรมภายนอก

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย : 3 R (Reduce Reuse Recycle)

R1 = Reduce (ลดการใช้) คือ “ลดระดับการใช้ในปัจจุบันลง โดยควบคุมปริมาณการใช้ให้อยู่ในสัดส่วนที่พอเหมาะ เพื่อทำให้เกิดการสูญเปล่าให้น้อยที่สุด” กล่าวไว้โดย Middleton and Hawkins ใน Swarbrooke (1998) หรือ ถ้าจะพูดให้เข้าใจง่าย คือ ลดการใช้อย่างฟุ่มเฟือย และ ใช้ทุกสิ่งอย่างคุ้มค่า เลือกใช้เท่าที่จำเป็น ใช้สินค้าที่มีอายุการใช้งานนาน

R2 = Reuse (การใช้ซ้ำ) เป็นการนำสิ่งของที่ใช้งานไปแล้วแต่ยังสามารถใช้งานได้มาใช้ซ้ำให้คุ้มค่า บำรุงรักษาสิ่งของนั้นๆให้มีอายุการใช้งานนานๆ หรืออาจนำไปให้ผู้อื่นใช้ต่อหรือบริจาค ก็ได้ “ขยะหลายชนิดที่เรา “ทิ้ง” อาจเป็นวัตถุดิบในการผลิตสำหรับอีกคน เช่นเศษไม้จากการก่อสร้างสามารถนำมาทำเฟอร์นิเจอร์ได้ ถุงใส่เมล็ดกาแฟในร้านขายกาแฟสามารถนำมาทำกระเป๋า จี๊เหล็ยสามารถทำเป็นรูป หรือแม้แต่การดัดแปลงของใช้ต่างๆ ในบ้าน เช่น การนำขวดโหลกาแฟมาล้างทำความสะอาด และใช้เป็นขวดโหลใส่ของ ขวดน้ำอัดลมที่ทำด้วยพลาสติก นำมาใส่น้ำดื่ม หรือนำไปใส่น้ำยาล้างจาน ถังพลาสติกก็ใช้หลาย ๆ ครั้งตามสภาพและความเหมาะสม

R3 = Recycle (การนำกลับมาใช้ใหม่) เป็นการนำวัสดุต่างๆ เช่น กระดาษ แก้ว พลาสติก เหล็ก อะลูมิเนียม ฯลฯ มาแปรรูปโดยกรรมวิธีต่างๆ เพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ ซึ่งนอกจากจะเป็นการลดปริมาณขยะมูลฝอยแล้ว ยังเป็นการลดการใช้พลังงานและลดมลพิษที่เกิดกับสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

2.3 ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ณัฐรดี คงตัน (2546) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาถึงพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนใน 3 ลักษณะ คือ การลดการเกิดของขยะมูลฝอย การนำกลับมาใช้ใหม่และการคัดแยกขยะมูลฝอย ผลการวิจัยพบว่า

- 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย และการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย อยู่ในระดับดี
- 2) พฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนโดยรวมอยู่ระดับดี เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยด้านการนำกลับมาใช้ใหม่และการคัดแยกประเภทขยะอยู่ในระดับดี
- 3) ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยโดยรวม ได้แก่ ระดับการศึกษา โดยพบว่า ประชาชนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีมีพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอย โดยรวม ดีว่ากลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือเทียบเท่า
- 4) ปัจจัยกระตุ้นที่มีผลต่อพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยด้านการคัดแยกขยะมูลฝอย คือ การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอย ส่วนปัจจัยกระตุ้นอื่นๆ ไม่มีผลต่อพฤติกรรมจัดการขยะมูลฝอยโดยรวมและด้านอื่นๆ

พลนิชา สมฤทธิ์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเร่ร่อนพัฒนา จังหวัดลำปาง กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองละคอน ผลการศึกษาพบว่า การจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนหมู่บ้านหนองละคอนโดยรวมอยู่ในระดับน้อย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในหมู่บ้านหนองละคอน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยในหมู่บ้านเร่ร่อนพัฒนาระหว่างประชาชนที่มีลักษณะส่วนบุคคลแตกต่างกัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน รายได้ต่อเดือน และการรับข้อมูลข่าวสารทางสิ่งแวดล้อมในรอบปีที่ผ่านมา พบว่า ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานส่งผลต่อการมีส่วนร่วมด้านการจัดการขยะมูลฝอยที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

กันยารัตน์ เชี่ยวเวช (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ทศนคติของคณะเทศมนตรีต่อวิธีการกำจัดขยะของเทศบาลในจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่าคณะเทศมนตรีส่วนใหญ่ในจังหวัดสุพรรณบุรี

เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 48 ปี และมีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ และเป็นสมาชิกคณะเทศมนตรีมากกว่า 4 ปี ถึง 8 ปี โดยดำรงตำแหน่งในคณะเทศมนตรี 2 สมัยมากที่สุด นอกจากนี้ส่วนใหญ่เกิดที่จังหวัดสุพรรณบุรีและอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตั้งแต่ 41 ปี ถึง 60 ปี ประกอบอาชีพค้าขายและธุรกิจส่วนตัวเป็นอาชีพหลัก และมีรายได้ครัวเรือนต่อเดือนเฉลี่ย 54,394.44 บาท ส่วนความรู้ความเข้าใจของคณะเทศมนตรีต่อวิธีการกำจัดขยะของเทศบาลอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของคณะเทศมนตรีต่อวิธีการกำจัดขยะของเทศบาลและทัศนคติของคณะเทศมนตรีต่อวิธีการกำจัดขยะของโครงการต้นแบบอยู่ในระดับมาก

วลัยพร สกุลทอง (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด โดยรวมมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยมากที่สุด คือ ด้านการนำกลับไปใช้ใหม่ รองลงมาคือ ด้านการลดการเกิดขยะมูลฝอย และด้านการคัดแยกขยะมูลฝอย โดยในด้านการนำกลับมาใช้ใหม่ ประชาชนมีพฤติกรรมเลือกขยะประเภทกล่องกระดาษ หรือหนังสือพิมพ์เก็บไว้ขายหรือนำกลับมาใช้ได้ อีก ในด้านการลดการเกิดขยะมูลฝอย ประชาชนมีพฤติกรรมเลือกใช้ถุงพลาสติกใส่สิ่งของใบใหญ่เพียงใบเดียวมากกว่าใบเล็กหลาย ๆ ใบ และในด้านการคัดแยกขยะมูลฝอย ประชาชนมีพฤติกรรมการทิ้งขยะเปียกโดยจะต้องมีถังขยะรองรับเสมอ ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการกำจัดขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด พบว่า อายุ และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่างกัน มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองมาบตาพุด แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

สมหญิง นุชปาน (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางทราย อำเภอมะนัง จังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางทราย อำเภอมะนัง จังหวัดชลบุรี โดยรวมมีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยค่อนข้างไม่เหมาะสม เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยดีที่สุดคือ ด้านการลดปริมาณขยะมูลฝอย (Reduce) ครัวเรือนเลือกใช้สินค้าที่มีความคงทนถาวร และมีอายุการใช้งานนาน และซื้อสินค้าชนิดเติม (Refill) เพื่อลดปริมาณขยะ รองลงมาคือ ด้านการนำมาใช้ซ้ำ (Reuse) ครัวเรือนมีการนำกระดาษที่เหลือมาใช้ทำกระดาษ โน้ต และนำขวดน้ำหวาน หรือขวดแก้วอื่นที่ใช้แล้ว นำมาบรรจุน้ำดื่มผลการเปรียบเทียบ

ความแตกต่างของพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบางทราย อำเภอมือชลบุรี จังหวัดชลบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ในครัวเรือนต่อเดือนต่างกัน มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยพบว่า กลุ่มที่มีรายได้ในครัวเรือนต่อเดือน ระหว่าง 20,001 - 30,000 บาท เหมาะสมกว่ากลุ่มที่มีรายได้ในครัวเรือนต่อเดือนต่ำกว่า 20,001 บาท และกลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่างกัน มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยแตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 โดยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 5 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยเหมาะสมกว่ากลุ่มที่มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนน้อยกว่า 3 ปี ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะที่อยู่อาศัย และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่างกัน มีพฤติกรรมการจัดการขยะมูลฝอยไม่แตกต่างกัน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved